

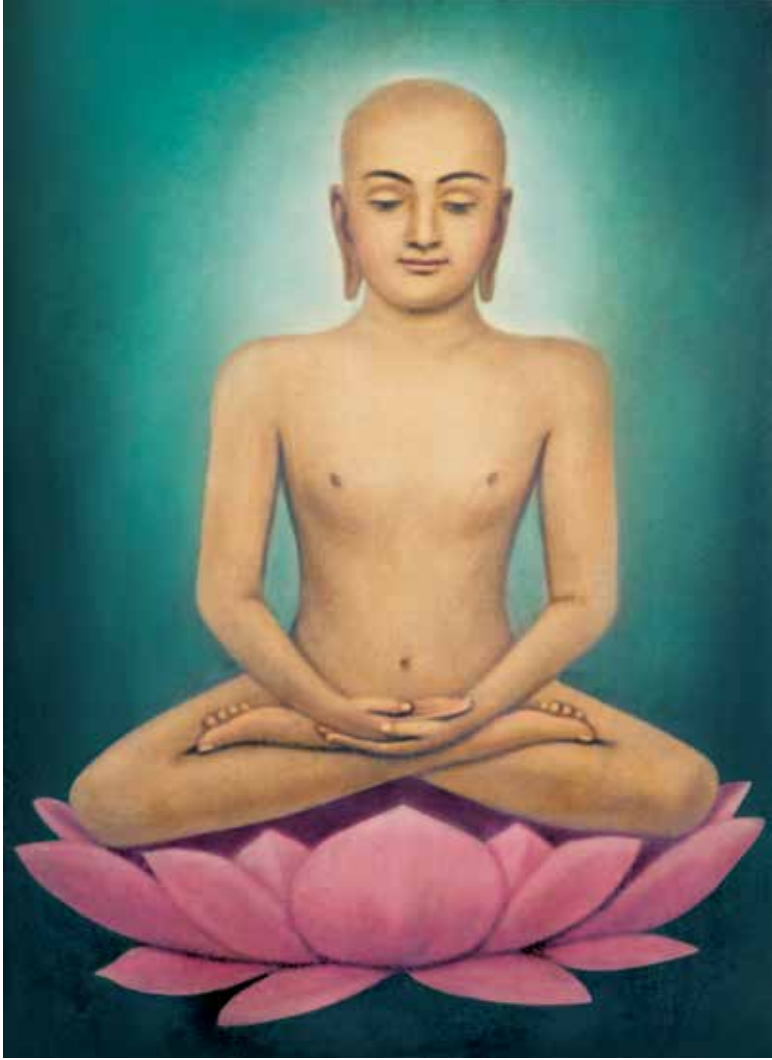
श्री मानतुंगाचार्य रचित
श्री लक्ताभर स्तोत्र
तथा
श्री सिद्धसेन द्विवाकर सूरि रचित
कल्याणमंदिर स्तोत्र
(विशेषार्थ सहित)

सरयु रजनी महेता

श्री मानतुंगार्य रचित
श्री भक्ताभर स्तोत्र

तथा

श्री सिद्धसेन द्विवाकर सूरि रचित
कल्याणमंदिर स्तोत्र
(विशेषार्थ सहित)

श्री महावीर वर्धमान स्वामी

श्री मानतुंगार्य रचित
श्री भक्ताभर स्तोत्र

तथा

श्री सिद्धसेन द्विवाकर सूरि रचित

कल्याणमंदिर स्तोत्र

(विशेषार्थ सहित)

विवेचनकर्ता :

सरयु रजनी महेता

प्रकाशक

श्रेयस प्रचारक सभा वती, श्री जे. बी. मोदी (प्रमुख)

श्री जे. बी. केभीकल्ल अन्ड फार्मास्युटीकल्ल ली.

नीलम सेन्टर, बी वींग, ४थो भाण, छिन्ट सायकल रोड, वरली, मुंबई ४०० ०३०.

પ્રકાશક : શ્રેયસ પ્રચારક સભા વતી
શ્રી જે. બી. મોદી (પ્રમુખ)
શ્રી જે. બી. કેમીકલ્સ એન્ડ ફાર્માસ્યુટીકલ્સ લી.
નીલમ સેન્ટર, બી વીંગ, ૪થો માળ, હિન્દ સાયકલ રોડ, વરલી, મુંબઈ ૪૦૦ ૦૩૦.
અને
વકીલ્સ, ફેફર એન્ડ સાયમન્સ પ્રા. લી. વતી
શ્રી અરુણ કે. મહેતા
ઈન્ડસ્ટ્રી મેનોર, અપ્પાસાહેબ મરાઠે માર્ગ, પ્રભાદેવી, મુંબઈ 400 025.

મુદ્રક : વકીલ એન્ડ સન્સ પ્રા. લી. વતી
શ્રી અરુણ કે. મહેતા
ઈન્ડસ્ટ્રી મેનોર, અપ્પાસાહેબ મરાઠે માર્ગ, પ્રભાદેવી, મુંબઈ 400 025.

ISBN No. : 978-81-8462-086-3

પ્રથમ આવૃત્તિ : ઈ. સ. 2014 પ્રત : 1000

કિંમત : રૂ. ૩૦/-

પ્રાપ્તિસ્થાન :

શ્રેયસ પ્રચારક સભા
પ્રેમપુરી આશ્રમ,
બાબુલનાથ, મુંબઈ 400 007
દર ગુરૂવારે ૨-૦૦ થી ૩-૦૦

ડો. નિમુબેન ઝવેરી
સનફલાવર, 4th ફ્લોર,
રાજાવાડી પાસે, ઘાટકોપર,
મુંબઈ 400 077.
ફોન : 91-22-21023461

Shree Chandubhai S. Parekh
(50-51) Guide Bldg., 13th Floor,
L. D. Ruparel Marg,
Off. Nepean Sea Road,
Mumbai 400006
Ph: 91-22-23697288/23625806

Hareshbhai C. Sheth
19 Tulsa Court,
Monmouth Junction,
New Jersey 08852. USA
Phone: (732) 422-8385
USA Cell: (609) 510-8760
E-mail ID : shethharesh@hotmail.com

શ્રી યોગેશ જૈન
સત્યોગ, સ્વામી વિવેકાનન્દ રોડ,
રામકૃષ્ણ નગર, રાજકોટ 360001
ફોન : 91-281-2466320 મોબાઈલ : 9825210210

શ્રી દિલિપભાઈ જે. સંઘવી
૫૦-બી સ્થાનકવાસી જૈન સોસાયટી,
નારણપુરા રોડ,
અમદાવાદ - 380013
ફોન : 91-079-27552957; 079-27552256
Mobile: 098250-24553

Shri Jayesh J. Doshi
3-4, Mihir Park Society,
Old Padra Road,
Vadodara 390020
Ph: 91-265-2340850
Mobile: 094265-12865

Anurag H. Thakor
6885 Baird Dr.
Plano, TX 75024. USA
(H): 972-491-7551
(C): 469-644-8965

અનુક્રમણિકા

પાન ક્રમાંક

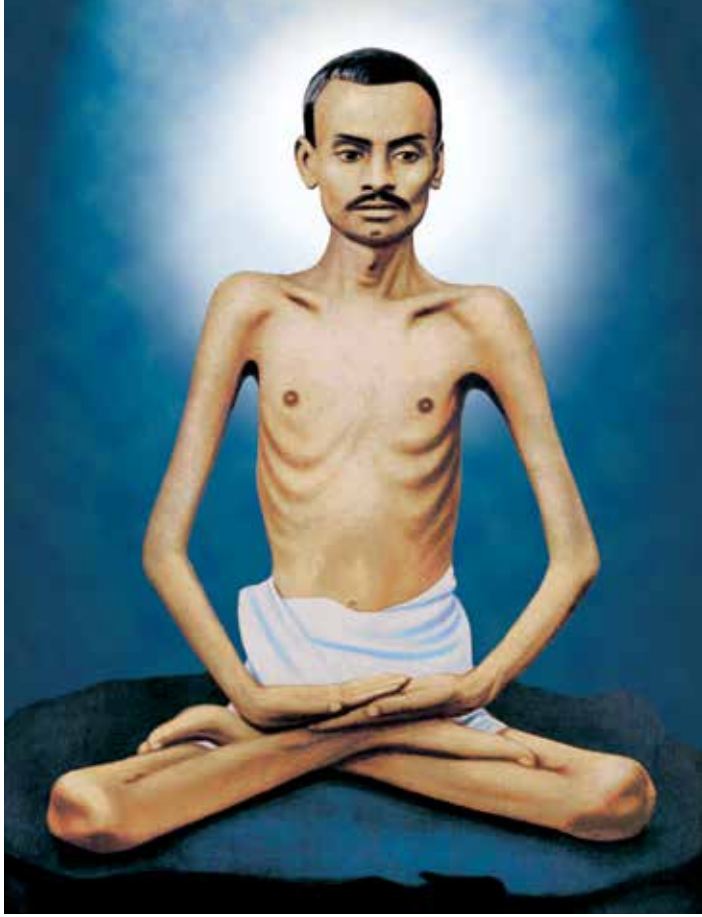
પ્રસ્તાવના	ix
શ્રી આદિનાથ પ્રભુને વિનંતિ	xvi
પ્રકરણ ૧: શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર (પૃ. ૧ થી ૧૦૭)	
મૂળ સ્તોત્રનો ગુજરાતી અનુવાદ	૧
શ્રી માનતુંગાચાર્યનો જીવનકાળ	૧૦
સ્તોત્રનો ઉદ્ગમ	૧૩
સ્તોત્રના પ્રભાવથી થયેલો ચમત્કાર	૧૪
પહેલી બે કડીઓમાં પ્રગટતો પ્રભુ પ્રતિનો અહોભાવ – મંગલાચરણ	૧૬
પોતાનું અલ્પત્વ હોવા છતાં ભક્તિની ઉત્કૃષ્ટતાને કારણે થતી રચના – કડી ૩	૧૮
પ્રભુના ગુણો વર્ણવતા અનુભવાતી કઠિનાઈ – કડી ૪	૧૯
આચાર્યજીની પ્રભુભક્તિ કરવાની અદમ્ય ઈચ્છા – કડી ૫	૨૨
પંડિતજનો સમક્ષ અનુભવાતી પોતાની અલ્પતા – કડી ૬	૨૩
પ્રભુના ગુણગાન કરવાથી ભક્તને થતા લાભ – કડી ૭	૨૬
પ્રભુની કૃપાથી જ તેમના ગુણો ગાવાની થતી વૃત્તિ – કડી ૮	૨૭
ભગવાન અને ભક્ત વચ્ચેનો પવિત્ર સંબંધ – કડી ૯	૩૦
સ્તોત્ર રચનાનો હેતુ, પ્રભુપદ મેળવવાની ઈચ્છા – કડી ૧૦	૩૨
આદિનાથ પ્રભુનું અનન્યપણું કડીઓ – કડી ૧૧, ૧૨, ૧૩	૩૪
પ્રભુશરણનો મહિમા – કડી ૧૪	૪૧
આદિનાથ પ્રભુનું અવિચળપણું – કડી ૧૫	૪૩
પ્રભુનાં કેવળજ્ઞાનનો મહિમા – કડી ૧૬	૪૫
પ્રભુમાં ઉપમાન કરતાં ઉપમેયની વિશેષતા – કડી ૧૬, ૧૭, ૧૮, ૧૯	૪૫
પ્રભુનાં જ્ઞાનનો મહિમા – કડી ૨૦	૫૪
તેમની સાચી ઓળખ મેળવવા અન્ય દેવોને ઓળખવા જરૂરી – કડી ૨૧	૫૬

પ્રભુનાં માતાનું અનન્યપણું - કડી ૨૨	૫૮
મહામુનિઓને મન આદિનાથ પ્રભુની છાપ - કડી ૨૩, ૨૪	૬૦
આચાર્યજીને મન પ્રભુનાં કાર્યો - કડી ૨૫	૬૫
પ્રભુને શ્રદ્ધાભરી વંદના - કડી ૨૬	૬૭
ગુણોના ભંડાર એવા પ્રભુ પાસે દોષો ફરકી શકતા નથી - કડી ૨૭	૬૯
પ્રભુના અતિશયોનું વર્ણન : અશોક વૃક્ષ - કડી ૨૮	૭૧
સિંહાસન - કડી ૨૯	૭૨
ચામર - કડી ૩૦	૭૪
છત્ર - કડી ૩૧	૭૫
દેવદુંદુભિ - કડી ૩૨	૭૭
પુષ્પવૃષ્ટિ - કડી ૩૩	૭૯
પ્રભુની કાંતિ - કડી ૩૪	૮૦
ૐ ધ્વની - કડી ૩૫	૮૨
સુવર્ણકમળની રચના - કડી ૩૬	૮૪
પ્રભુની દેશના - કડી ૩૭	૮૫
આવા અતિશયવાળા પ્રભુના શયણે જવાથી, તેમની સ્તુતિ કરવાથી ભક્તને થતા ભયંકર ઉપસર્ગો પણ નાશ - કડીઓ ૩૮ થી ૪૬	૮૭
ગજપતિનો ઉપસર્ગ જય - કડી ૩૮	૮૭
મૃગપતિનો ઉપસર્ગ જય - કડી ૩૯	૮૯
દાવાનળમાં થતો ઉપસર્ગ જય - કડી ૪૦	૯૧
મણિધરનો ઉપસર્ગ જય - કડી ૪૧	૯૩
રણસંગ્રામની ભયંકરતાનો જય - કડી ૪૨, ૪૩	૯૬
સમુદ્રનાં ભયંકર તોફાનમાં કાર્યકારી થતું પ્રભુનું શરણ - કડી ૪૪	૧૦૦
જળોદરનાં ભયંકર રોગમાં થતી નિરોગીતા - કડી ૪૫	૧૦૧
બેડીઓથી બંધાયેલા શરીરની મુક્તિ - કડી ૪૬	૧૦૨
સ્તોત્ર પઠનની, પ્રભુ સ્તુતિની ફળશ્રુતિ - કડી ૪૭, ૪૮	૧૦૫
પ્રકરણ ૨ : શ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર (પૃ. ૧૧૦ થી ૨૯૭)	
શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુને વિનંતિ	૧૧૦
મૂળ સ્તોત્રનો ગુજરાતી અનુવાદ	૧૧૧

પાન ક્રમાંક

સ્તોત્રના રચયિતા શ્રી સિદ્ધસેનસૂરિનો રચનાકાળ	૧૧૯
સ્તોત્રના ઉદ્ગમ વિશે મળતી કર્ણોપકર્ણ કથા	૧૨૧
પ્રબંધ ચિંતામણિ, પ્રભાવક ચરિત્ર તથા નવસ્મરણ ગ્રંથમાંથી મળતી સૂરિનાં જીવન વિશેની માહિતી	૧૨૧
પ્રથમની મંગલાચરણરૂપ પહેલી બે કડીઓમાં દેખાતો પ્રભુના ગુણોનો મહિમા	૧૨૮
આચાર્યજીએ વ્યક્ત કરેલી પોતાની પ્રભુના ગુણો વર્ણવવાની અશક્તિ - કડીઓ ૩, ૪, ૫, ૬	૧૩૫
પ્રભુના ગુણો ગાવાથી જીવને થતા લાભો - કડી ૭, ૮, ૯	૧૫૦
તારક પ્રભુનો મહિમા તથા ઉપકાર કડીઓ - ૧૦ થી ૧૭	૧૬૨
પરધર્મીઓનો પ્રભુ પ્રતિનો અભિગમ - કડી ૧૮	૧૮૪
પ્રભુના અતિશયો - કડી ૧૯ થી ૨૮	૧૯૮
દેશના - કડી ૧૯	૧૯૮
પુષ્પવૃષ્ટિ - કડી ૨૦	૨૦૧
વાણી - કડી ૨૧	૨૦૫
ચામર - કડી ૨૨	૨૦૮
સિંહાસન - કડી ૨૩	૨૧૨
ભામંડળ - કડી ૨૪	૨૧૫
દેવદુંદુભિ - કડી ૨૫	૨૧૯
ત્રણ છત્રો - કડી ૨૬	૨૨૪
સમવસરણનું મહાત્મ્ય - કડી ૨૭	૨૨૯
દેવોનું પ્રભુને નમન - કડી ૨૮	૨૩૪
તારક પ્રભુને ઉપકાર - કડી ૨૯,૩૦	૨૩૮
ક્રમઠ દૈત્યે પાર્શ્વનાથ પ્રભુને કરેલા ઉપસર્ગો - કડી ૩૧, ૩૨, ૩૩	૨૪૬
પ્રભુને ભજનારની ધન્યતા - કડી ૩૪	૨૫૭
પ્રભુને ન ભજનારની થતી દુર્દશા, એ અકાર્યનો પશ્ચાત્તાપ - કડી ૩૫ થી ૩૮	૨૬૩
પોતાને દુઃખથી મુક્ત કરવા શ્રી પ્રભુને વિનંતિ - કડી ૩૯, ૪૦, ૪૧	૨૮૦
શાશ્વત શરણાગતિ આપવા પ્રભુને વિનંતિ - કડી ૪૨	૨૯૧
પ્રભુસ્મરણની ફલશ્રુતિ - કડી ૪૩,૪૪	૨૯૩

श्रीमद् राजचंद्र प्रभु

अर्पण

भे मछान तीर्थकर श्री आढिनाथ प्रभु तथा श्री पार्श्वनाथ प्रभुना, श्री भानतुंगाचार्य तथा श्री सिद्धसेन ढिवाकरे करेला अद्भुत गुणगाननी सुंदर समज आपनार श्री राजप्रभुने कोटि कोटि वंदन छे. तेमनी प्रेरणाथी जे ढिव्यात्माअे आ समजइ स्पष्ट करावी, तेमने पण वंदन छे. तेओ भंनेअे करेला उपकारनो स्वीकार करी आ अंथ छुं तेमने सविनय अर्पण करुं छुं.

ॐ शांति: शांति: शांति:

પ્રસ્તાવના

શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર તથા શ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર

આ બંને સ્તોત્ર આત્માની ઉચ્ચ અવસ્થાએ બિરાજતા અને ઉપસર્ગના સકંજામાં સપડાયેલા એવા આચાર્યજીથી રચાયેલાં છે. પોતાને આવેલી બળવાન મુશ્કેલી વખતે પણ કષાયી કે ડોલાયમાન થયા વિના, નિમિત્તને દોષ ન આપતાં, પોતાનાં પૂર્વકર્મોને દોષિત ગણી, પ્રભુના ગુણગાન કરવામાં પરોવાઈ જઈ, ઉપસર્ગને જીતનાર બંને આચાર્યજીની કર્મ સામેની લડતમાં કેવી રીતે જીત થઈ હતી, તેનો ચિતાર આપણને આ બંને સ્તોત્રમાં જોવા તથા અનુભવવા મળે છે. શ્રી ભક્તામર સ્તોત્રના રચયિતા છે શ્રી માનતુંગાચાર્ય, અને શ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્રના રચયિતા છે શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર સૂરિ. આ બંને સ્તોત્રની રચના થયાને સેંકડો વર્ષ થયા હોવા છતાં બંને સ્તોત્ર આજે પણ જીવંત અનુભવ આપવા સક્ષમ છે, એ પૂરવાર કરે છે કે તેઓના ઉત્તમોત્તમ કલ્યાણભાવ એમાં એવી રીતે સમાયેલા છે કે જે કોઈ જીવ એનું ભાવથી નિયમિત રટણ કરે તે તેના પ્રભાવથી અમર થાય, કેમકે પ્રભુની શરણાગતિ સ્વીકારવાથી જીવ કલ્યાણનાં મંદિરમાં પ્રવેશ કરતો હોય છે. આ બંને સ્તોત્રનો ઉદ્ગમ કેવા સંજોગમાં થયો હતો, કેવી રીતે થયો હતો તેની જાણકારી પ્રત્યેક સ્તોત્રના આરંભમાં આપી છે, તેથી તેનું પુનરાવર્તન કરવું જરૂરી નથી. તેમ છતાં આ સ્તોત્ર વિશેની બીજી કેટલીક જાણકારી આપવાની ભાવના રોકી શકાતી નથી.

શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર વિશેનું લખાણ શ્રી રાજપ્રભુની કૃપાથી અને આજ્ઞાથી, તેમની પાસેથી ગૂઢાર્થ સમજ્યા પછી, ઈ. સ. ૧૯૭૦ ના મધ્યભાગમાં થયું હતું.

આ લખાણ સૌ પ્રથમ ઈ. સ. ૧૯૭૩ ના જાન્યુઆરી માસમાં પુસ્તકરૂપે પ્રસિદ્ધ થયું હતું. તે પછી તેની લોકપ્રિયતા વધવાને કારણે તેનું પુનર્મુદ્રણ થયા કરતું હતું. આમ એનું સાતમું પુનર્મુદ્રણ ઈ. સ. ૨૦૧૧ માં શ્રી શ્રેયસ પ્રચારક સભા તરફથી થયું હતું.

એવી જ રીતે, શ્રી પ્રભુએ ગૃહાર્થની સમજ આપ્યા પછી, શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર સૂરિ રચિત શ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર વિશે લખાણ કરવા આજ્ઞા કરી હતી. તે અનુસાર આ લખાણ મેં ઈ. સ. ૧૯૭૬-૭૭ માં કર્યું; તે પુસ્તક રૂપે ઈ. સ. ૧૯૭૮ માં છપાઈને પ્રગટ થયું હતું. તે પછી વાચકોની માંગને માન આપી તેની બીજી આવૃત્તિ ઈ. સ. ૧૯૮૫ માં એશિયાટિક ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ તરફથી પ્રગટ કરી હતી.

ઘણા સાધકો આ બંને સ્તોત્ર રોજ કરે છે, તેથી તેમની સુવિધા સાચવવાના આશયથી, આ બંને ખૂબ પ્રભાવશાળી સ્તોત્રને એક જ પુસ્તકમાં સંગ્રહિ લેવાના ભાવ સાકાર બન્યા. બંને આચાર્યજી તથા સ્તોત્ર વિશે જરૂરી માહિતી એક સાથે મૂકી હોય તો સાધક માટે આવકાર્ય બનશે એવી ભાવનાથી આ બંને લખાણ એક જ ગ્રંથમાં સમાવવા ધાર્યું છે, શ્રી પ્રભુની અસીમ કૃપાથી આ ભાવના સાર્થક થાઓ.

આ બંને સ્તોત્ર ખૂબ જ પ્રભાવશાળી છે, અને જે કોઈ સાધક તેનું નિયમિતપણે ભાવથી તથા શ્રદ્ધાથી પઠન કરશે તેને અપૂર્વ તથા ચમત્કારિક લાભ થશે એવી ફલશ્રુતિ બંને સ્તોત્રમાં આચાર્યજીએ પોતપોતાની રીતે વ્યક્ત કરી છે. અનુભવ કહે છે કે આ સ્તોત્રનું અદ્ભુત મહાત્મ્ય ક્યોરય પણ ન્યૂન થવા યોગ્ય નથી, કેમકે તેમાં આત્માની ઉચ્ચ અવસ્થાએ બિરાજમાન તથા શ્રી પંચપરમેષ્ઠિ પદમાં સમાવેશ પામનાર મહાન આચાર્યજીનાં કલ્યાણનાં ઉત્તમોત્તમ પરમાણુઓ પૂરાયેલાં છે. આવેલા ઉપસર્ગના બળવાન ઉદય વખતે, આચાર્યજી કર્મના ધક્કાથી ડગી ન જતા, ઉત્તમ ભાવ સાથે ભીડભંજન પ્રભુનાં કલ્યાણનાં પરમાણુઓ મેળવી, તેને સક્રિય કરી, તેનો સદ્દુપયોગ કરી, તેમાં પોતાનો કલ્યાણભાવ ઉમેરી જગતજીવોને એ પરમાણુઓ ભેટરૂપે આપવા

આ સ્તોત્રમાં પાથરી દીધાં છે. તે પરમાણુઓ આ સ્તોત્રનું નિયમિતપણે ભાવથી રટણ કરનારના આત્માને કલ્યાણની કેડી પર અવશ્ય દોરી જવા સક્ષમ છે. એવો અનુભવ સહુ કોઈ કરી શકે એમ છે.

પોતાનાં જોરદાર પૂર્વકર્મનાં અશુભ ઉદયને કારણે શ્રી માનતુંગાર્યાર્ય રાજા દ્વારા ૪૮ સાંકળોથી બંધાયા હતા; અને કેદમાં પૂરાયા હતા. આવા અતિ વિષમ સંજોગોમાં પણ રાજા કે અન્ય નિમિત્તને દોષ ન આપતાં, શ્રી આચાર્યજી ઉચ્ચ ઉપસર્ગને પણ સમતાથી સહન કરતાં કરતાં શ્રી આદિનાથ પ્રભુના ગુણગાન કરવામાં એકરૂપ થઈ જાય છે, અને પ્રભુ પ્રતિનાં પોતાનાં પ્રેમભાવને, શ્રદ્ધાને તથા અહોભાવને ખૂબ ભાવભરી, લાગણીમય કોમળ વાણીદ્વારા વ્યક્ત કરે છે.

શ્રી માનતુંગાર્યાર્યજી શરૂઆતમાં પોતાની અલ્પતા વર્ણવી, પ્રભુની મહાનતાને ખૂબ બિરદાવે છે. આમ કરતાં કરતાં તેમનો 'સર્વ જીવ કરું શાસનરસિ' નો ભાવ પ્રત્યેક કડીમાં એક યા બીજી રીતે ડોકિયાં કરતો આપણને અનુભવાય છે. સાથે સાથે પ્રભુને પ્રેમથી તથા શ્રદ્ધાથી ભજવાથી જીવનાં કોઈ પણ દુઃખ, ગમે તેવાં કપરાં કષ્ટો આવ્યાં હોય તે પણ નિર્મૂળ થઈ જાય છે. એવું તેમનું દૃઢ તથા અદ્ભુત શ્રદ્ધાન પ્રત્યેક કડીમાં અનુભવાય છે; એટલું જ નહિ, પણ એમની એ ભાવના આપણામાં પણ પ્રભુ પ્રતિનાં આપણાં શ્રદ્ધાનને પણ દૃઢ કરતી જાય છે. તેઓ પોતે જે કષ્ટમાં મૂકાયેલા છે તે કષ્ટનો શ્રી પ્રભુની અવર્ણનીય કૃપાથી અંત આવવાનો જ છે, સત્ધર્મનો જયજયકાર થવાનો છે આવો દૃઢ શ્રદ્ધાનો ધ્વનિ શ્રી ભક્તામર સ્તોત્રની પ્રત્યેક કડીમાં ગૂંજતો અનુભવાય છે. અને તેની સાબિતી પણ શ્રી પ્રભુ તરફથી આપણને મળે છે. શ્રી આચાર્યજી શ્રી પ્રભુની સ્તુતિ પૂરી થતાં, બધી જ જંજીરોથી મુક્ત થઈ ગયા હતા. અને સહુને ધર્મલાભ તથા આશીર્વાદ આપી, કષાયરહિતપણે વિહાર કરી ગયા હતા.

આ સ્તોત્રની રચના થતી હતી તે વખતે શ્રી માનતુંગાર્યાર્યજી શ્રી આદિનાથ પ્રભુમાં એવા એકરૂપ થઈ ગયા હતા કે તે વખતે તેઓ શ્રી આદિનાથ પ્રભુએ વહાવેલાં

કલ્યાણનાં પરમાણુઓ, જે અક્રિયરૂપે રહ્યા હતા, તેને ગ્રહણ કરી, સક્રિય કરી, તેનો સદુપયોગ કરી, પોતાનાં અતિ કષ્ટમય ઉપસર્ગને સમભાવથી ત્યાગી રહ્યા હતા. સાથે સાથે પોતાનાં સ્વકૃત કલ્યાણભાવને તેમાં ઉમેરી એ પરમાણુઓ જગતને ભેટ આપી રહ્યા હતા. શ્રી આદિનાથ પ્રભુ છપદને સ્પર્શોલા તીર્થંકર હતા, તેથી તેમનાં કલ્યાણનાં પરમાણુઓમાં પણ આ ખાસિયત રહેલી હોય તે સમજાય તેવી બાબત છે. અને સાધનાની આવી ઉત્કૃષ્ટ દશામાં એ પરમાણુઓ શ્રી માનતુંગાચાર્યજીને એ પદે પહોંચાડવા સક્ષમ થાય તેમાં નવાઈ શું? આથી આ સ્તોત્રનો ગંભીરતાથી તથા ઊંડાણથી આપણે વિચાર કરીએ છીએ ત્યારે તારણ નીકળે છે કે આચાર્યજી છ પદને સ્પર્શીને તીર્થંકર નામકર્મ બાંધી ચૂક્યા છે; અને અન્ય જીવોને એ દશાએ પહોંચાડી શકે તેવાં કલ્યાણનાં સર્વોત્તમ પરમાણુઓ તેમાં પૂરી ગયા છે. આ છે “ભક્તામર સ્તોત્ર” આટલા સૈકાઓ સુધી અસરકારક રહેવાનું રહસ્ય. ધન્ય છે તેમના અત્યુત્તમ કલ્યાણભાવને, સર્વોત્તમ પુરુષાર્થને કે જેનાથી તેઓ સમ-વિષમ સંજોગોમાં પણ નિર્વિકારી, નિરહંકારી રહી ઉત્તમ આત્મકલ્યાણ મેળવી શક્યા, અને અન્યને એવું કલ્યાણ મેળવવા માટે નિમિત્ત મૂકતા ગયા.

આવું જ બીજું અદ્ભુત સ્તોત્ર છે શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર સૂરિ રચિત કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર. આ રચના સમયે સૂરિજી બારવર્ષ માટે સંઘબહાર રહેવાની આકરી શિક્ષા ભોગવતા હતા, જેમાં સાતવર્ષ પસાર થઈ ચૂક્યા હતા. આવા સંજોગોમાં પણ અતિ કઠિન કહેવાય એવા સ્વપુરુષાર્થને જાળવી, શક્ય તેટલી જિનધર્મની પ્રભાવના કરવા તેઓ પ્રવૃત્ત હતા. તેમનાં હૈયામાં ધર્મનાં મંગલપણા સાથે જનકલ્યાણની ઉત્તમ ભાવના પણ રમતી હતી, તે આપણે આ સ્તોત્રની પ્રત્યેક કડીમાં અનુભવી શકીએ છીએ, તેમજ માણી પણ શકીએ છીએ.

આ સ્તોત્ર આપણને મુખ્ય ત્રણ વિભાગમાં વહેંચાયેલું જોવા મળે છે. પ્રથમની બાવીસ કડીઓ માત્ર ધર્મનાં સનાતનપણાના ભાવથી ભૂષિત થયેલી છે, એ કડીઓમાં તેઓ પોતાની લઘુતા, તથા અલ્પતા દર્શાવે છે અને સાથે સાથે પ્રભુની

મહાનતા, તેમની પરોપકારવૃત્તિ, તેમના ઉપકારો આદિ વ્યક્ત કરેલ છે. ત્રેવીસથી ચોત્તીસ સુધીની કડીઓમાં ધર્મનાં સનાતનપણા તથા મંગલપણાના મિશ્રભાવ જોવા મળે છે. આ કડીઓમાં પ્રભુના અતિશયો, કમઠે કરેલા વિવિધ ભયંકર ઉપસર્ગોમાં તેમણે સેવેલા સહનતા તથા સમભાવ વર્ણવ્યા છે, અને તેની ફલશ્રુતિ જણાવી છે કે જે સાચાભાવથી પ્રભુને પૂજે છે અને ભજે છે તે વ્યક્તિ ત્રણે કાળમાં ધન્ય છે, કેમકે ગમે તેવા કષ્ટ હોય તો પણ તે તેમાંથી પાર ઉતરે જ છે. આ પછીની પાંત્રીસથી ચુમ્માલીસ સુધીની કડીઓ માત્ર મંગલપણાના ભાવથી રંગાયેલી છે. આ કડીઓમાં પોતે પૂર્વકાળમાં પ્રભુને સાચા રૂપમાં ઓળખ્યા ન હતા, પૂજ્યા ન હતા કે સત્યદ્રષ્ટિથી તેમને નીરખ્યા પણ ન હતા એવો તેમનો અનુભવ તેઓ વ્યક્ત કરે છે. તેમને સ્પષ્ટ જણાય છે કે જો આમ થયું ન હોત તો તેઓ આવા કષ્ટમય સંઘશિક્ષાના અનુભવમાંથી પસાર થતા હોત નહિ. પ્રભુનું નામ જ એટલું મંગલકારી છે કે તેમને જેઓ સત્પણે જુએ, જાણે, શ્રદ્ધે તથા આરાધે તો તેનું કલ્યાણ થયા વિના રહેજ નહિ. આવો મંગલકારી નિર્ણય થયા પછી તેઓ શ્રી પ્રભુને વિનંતિ કરે છે કે હવેથી તેઓને સર્વકાળ માટે શ્રી પ્રભુ પોતાનાં જ શરણમાં રાખે. તેઓ ક્યારેય શ્રી પ્રભુનાં શરણરહિત થાય નહિ. પ્રભુનાં શરણમાં રહી, સદાય આરાધન કરતાં રહે તો તે જીવ ક્યારેય પ્રભુનાં શરણરહિત થાય નહિ, બલકે આ પ્રકારે વર્તી જીવ અવશ્ય મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરનાર થાય છે, તેવો નિશ્ચય તેમણે અંતિમ કડીઓમાં વર્ણવ્યો છે.

આ સમગ્ર સ્તોત્રને ઊંડાણથી તથા વિસ્તારથી વિચારીએ છીએ ત્યારે સમજાય છે કે, જે રીતે તેમનો કલ્યાણભાવ ઘૂંટાયો છે, અને વિસ્તર્યો છે, તે રીતે તેમનામાં ગણધર નામકર્મનાં લક્ષણો સાકાર થતાં ગયાં છે એટલે કે ભાવિમાં તેમનું ગણધર નામકર્મ નિકાચિત થવું જોઈએ. આ વિકાસ થવામાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું ઉત્તમ ચરિત્ર બળવાન નિમિત્ત થયું હોય એમ જણાય છે. આ સ્તોત્રની મુખ્ય વિશેષતા એ છે કે તેમાં ધર્મનું સનાતનપણું, સનાતનપણા સાથે ધર્મનું મંગલપણું ગૂંથાયું છે, સાથે સાથે સ્વતંત્ર રીતે ધર્મનું મંગલપણું પણ એવી જ ઉત્તમ રીતે અંતિમ કડીઓમાં પ્રગટ થયું છે.

આમ કષ્ટમય પરિસ્થિતિમાં મૂકાયેલા શ્રી માનતુંગાર્ય તથા શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર સૂરિ પોતપોતાની રીતે આરાધક બની કષ્ટપાર થાય છે તેનું ચિત્રણ એટલે “ભક્તામર સ્તોત્ર” તથા “કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર”. આ બંને સ્તોત્રને એક પુસ્તકમાં પ્રગટ કરતાં આનંદ થાય છે, અને ભાવ થાય છે કે વાચક વર્ગને સાધક બનાવી, આ સ્તોત્રો મોક્ષનાં મંત્રરૂપ થાઓ.

આ પુસ્તક શ્રેયસ પ્રચારક સભા તરફથી પ્રગટ થાય છે, અને તેના મુદ્રક છે વકીલ એન્ડ સન્સ પ્રા. લિ. જે બધાએ આ કાર્ય સફળ કરવામાં સાથ આપ્યો છે, તેઓ સહુનો આભાર માની, તેમનું પુણ્ય આત્માર્થે વપરાય એવી પ્રાર્થના હું શ્રી પ્રભુને કરું છું.

ૐ શાંતિ:

મુંબઈ

તા. ૧૩ એપ્રિલ ૨૦૧૪, રવિવાર

ચૈત્ર સુદ ૧૩, ૨૦૭૦ મહાવીર જયંતિ

મોક્ષાભિલાષી

સરયુ રજની મહેતા.

